

0. Inleiding

In 2015 heeft Fundament, stichting voor hedendaagse sculptuur en openbare ruimte, er voor gekozen om nog uitsluitend te opereren in park De Oude Warande in Tilburg en deze locatie in een aantal jaren tijd te ontwikkelen tot duurzaam podium voor internationale hedendaagse sculptuur. Het nodige voorwerk hiervoor was al gedaan; tussen 2000 en 2015 vonden in De Oude Warande de eerste vijf edities van de internationale sculptuurexpositie *Lustwarande* plaats. *Luster* in 2016 vormde de succesvolle pilot van het gekozen ontwikkeltraject. In slechts zes weken tijd trok deze expositie ruim 40.000 bezoekers en kreeg positieve aandacht in de landelijke pers en op tv.

Aansluitend op de pilot is er een businessplan opgesteld, gecoacht door Hendrik Driessen en Martijn Sanders. Dit plan vormt het uitgangspunt voor het vervolgtraject: 2018-2020. In het voorliggende projectplan is de ambitie geformuleerd om in genoemde periode een programma te ontwikkelen dat De Oude Warande, belangrijk cultureel erfgoed met een monumentenstatus, internationaal op de kaart zet als podium voor hedendaagse sculptuur. Een naam lag voor de hand: **Lustwarande – Platform for Contemporary Sculpture**. Lustwarande wordt in 2018 ook de statutaire naam van de stichting.

De inhoudelijke visie voor een basisprogramma ligt er: elke vier jaar wordt er een stand van zaken getoond van ontwikkelingen in de internationale sculptuur. In de tussenliggende jaren vinden er exposities plaats die kleiner van opzet zijn, met een striktere thematiek en overwegend Europees georiënteerd. Alle exposities worden ingebed in publieksactiviteiten en educatieve producten.

Ook de financiering van dit basisprogramma is gegarandeerd, dankzij meerjarige bijdragen van het Mondriaan Fonds, de provincie Noord-Brabant en de gemeente Tilburg voor de periode 2017-2020.

Wil Lustwarande echter de ambitie realiseren om uit te groeien tot internationaal erkend platform voor hedendaagse sculptuur, dan is dit basisprogramma niet toereikend. Om die ambitie te realiseren dient er een uitgebreider en internationaler programma ontwikkeld te worden, dat aansluit bij vergelijkbare instellingen in het buitenland maar dat er zich tevens van onderscheidt. Dit uitgebreider en internationaler programma zal naast de focus op de productie en presentatie van hedendaagse sculptuur gekarakteriseerd worden door verdere samenwerkingen met het onderwijs, op alle niveaus, in BrabantStad en in Vlaanderen.

Voor deze tweede fase zijn de volgende investeringselementen noodzakelijk:

- het opzetten van internationale jaarprogramma's;
- in alle gevallen een mondiale oriëntatie hanteren en samenwerken met co-curatoren;
- exposities in omvang laten toenemen;
- ruimere financiële facilitering nieuwe kunstwerken;
- frequentere uitgave van internationaal gedistribueerde publicaties;
- uitbreiding publieksactiviteiten;
- uitbreiding educatie naar alle onderwijsniveaus;
- internationale marketing en communicatie (zie marketingplan);
- uitbreiding organisatie.

Om dit programma te verwezenlijken is de investeringssubsidie van Brabant C onontbeerlijk. Deze subsidie zorgt er tevens voor dat er vanaf 2021, als de volgende fase van Lustwarande ingaat, andere geldstromen binnen bereik komen.

1. Internationale jaarprogramma's

Vanaf 2018 presenteert Lustwarande internationale jaarprogramma's. Omdat er rekening gehouden moet worden met de jaargetijden, vinden jaarprogramma's plaats van voor- tot najaar. Om de vier jaar zal er een stand van zaken getoond worden van ontwikkelingen in de internationale sculptuur. Deze exposities kennen een relatief groot aantal deelnemers en de thematische uitgangspunten zijn ruim. In de tussenliggende jaren vinden er kleinere, thematische exposities¹ plaats.

Deze exposities worden aangevuld met edities van *Brief Encounters*, een nieuw programmaonderdeel dat focust op tijdgebonden sculptuur en dat in september 2017 succesvol als pilot werd gelanceerd. Jaarprogramma's worden ingebed in publieksactiviteiten en educatieve programma's.

¹ Het betreft doorgaans groepsexposities ofschoon solo's niet worden uitgesloten.

Brief Encounters

Brief Encounters bestaat uit presentaties van efemere sculptuur, ook wel *event sculpture* genoemd, vormen van sculptuur die in tijd begrensd zijn en die in duur variëren maar waar uiteindelijk niets van overblijft. Inherent tijdelijk van aard zullen deze vormen van sculptuur onder andere beweging, licht, geluid en vergankelijkheid gebruiken om traditionele aannames over sculptuur als zijnde onbeweeglijk, stabiel en permanent te ondermijnen. Gedurende een paar seconden tot enkele minuten, uren, weken of maanden zullen er acties, objecten, performances, geluidsinstallaties, olfactorische en andere kortstondige werken te beleven zijn. Deze focus op efemere sculptuur vloeit voort uit de internationaal toenemende aandacht voor deze vorm van sculptuur en sluit logisch aan bij de grote nadruk die Lustwarande legt op tijdelijkheid van sculptuur. Ook in tijd onbegrensde sculptuur wordt tijdelijk getoond om vervolgens plaats te maken voor lege ruimte. *Brief Encounters* zal jaarlijks plaatsvinden in voor- en najaar.

2. Schaalvergroting en verdere internationalisering

Wil Lustwarande internationaal erkend worden als platform voor hedendaagse sculptuur, dan dienen er niet alleen internationale jaarprogramma's ontwikkeld te worden, maar mogen deze programma's geen restricties meer kennen bij de selectie van kunstenaars en dient er met co-curatoren samengewerkt te worden. Ook moeten expositie in omvang toenemen, dienen er ruimere productiebudgetten beschikbaar te komen en dienen er met een bepaalde frequentie publicaties te verschijnen, die internationaal gedistribueerd worden.

Mondiale oriëntatie en het aantrekken van co-curatoren

Lustwarande zal zich bij de selectie van kunstenaars voortaan ten alle tijden mondiaal oriënteren. Voor de expositie in 2016 en 2017 werden er bewust enkel in Europa gevestigde kunstenaars uitgenodigd, waardoor reis- en transportkosten relatief beperkt gehouden konden worden. Wil Lustwarande uitgroeien tot internationaal erkend platform dan dient deze beperking opgeheven te worden. Het internationale karakter en de scope van hedendaagse kunst is meer dan ooit een mondiale aangelegenheid. Door continu een mondiale oriëntatie te voeren kan Lustwarande een rol spelen in het meebepalen van de sculpturale canon. Ook wil Lustwarande voortaan met co-curatoren samenwerken. Daarbij kan het zowel gaan om beginnende als ervaren curatoren als ook om kunstenaars. Zij functioneren als sparringpartner van de vaste curator van Lustwarande, waardoor de artistieke visie breder en scherper wordt. Bovendien vindt er kennisuitwisseling plaats en kan talent (verder) worden ontwikkeld. Tevens wordt de organisatie inhoudelijk versterkt. Deze meerwaarde zal de jaarprogramma's in alle opzichten ten goede komen. Voor de expositie *Hybrids* in 2018 is de Duitse kunstenaar David Jablonowski als co-curator aangesteld. Curatoren moeten ook mogelijkheden hebben om te reizen, niet alleen naar kunstenaarsateliers, expositie en biënnales in Europa en de VS, maar naar alle plekken waar het veld verkend moet worden, of dit nu Moskou, Tokio, Beijing, Seoul, Sydney, Mexico-City, São Paulo, Johannesburg, Sharjah of Marrakesh is.

Omvangrijkere expositie

Voor de vierjaarlijkse overzichtstentoonstelling is het van belang dat het aantal deelnemende kunstenaars verhoogd wordt naar gemiddeld dertig. Ook de kleinere expositie in de tussenliggende jaren groeien van tien naar vijftien deelnemende kunstenaars. Edities van *Brief Encounters* groeien eveneens, van clusters van twee in een basisprogrammering naar clusters van drie per editie in een uitgebreidere programmering. Door een dergelijke groei in omvang krijgen de programma's van Lustwarande een grotere uitstraling naar zowel het brede publiek als naar kunstenaars in het algemeen, wordt de naam Lustwarande verder geconsolideerd en wordt de kans op het aanboren van nieuwe publieksgroepen vergroot als ook de toename van het uiteindelijke aantal (betalende) bezoekers.

Ruimere financiële facilitering nieuwe werken

Tot nu toe werden kunstenaars altijd in de gelegenheid gesteld om nieuw werk te vervaardigen door productiebudgetten beschikbaar te stellen. Daarbij ging het om relatief bescheiden budgetten (gemiddeld € 5.500 incl. btw per werk), die de mogelijkheden tot het maken van nieuw werk voor de openbare ruimte behoorlijk beperkten. Er dienen daarom meer middelen beschikbaar te komen voor financiële facilitering van nieuwe werken, waarbij er met flexibele budgetten gewerkt dient te worden, variërend van € 5.500 tot € 10.000, en er voor een specifiek aantal nieuwe werken budgetten beschikbaar moeten komen tot een maximum van € 15.000. Gemiddeld kan er dan 25 % van de werken ruimer financieel gefaciliteerd worden. Hierdoor zullen de mogelijkheden in allerlei opzichten toenemen. Het realiseren van meer experimentele voorstellen wordt

mogelijk en materiaalkeuze en maatvoering zullen minder beperkt zijn. Hierdoor wordt de kans reëler dat ook internationaal toonaangevende kunstenaars gecontracteerd kunnen worden voor de productie van nieuw werk, waar zij tot nu toe alleen maar bestaand werk konden tonen. Ook neemt de kans op coproducties met galeries toe. Die zijn bereidwilliger tot het meefinancieren van duurdere werken wanneer de presenterende instelling een groter startkapitaal kan bieden.

Uiteindelijk betekent dit per saldo meer nieuwe werken, waardoor de exposities een grotere uitstraling en aantrekkingskracht krijgen, wat de naam van Lustwarande alleen maar ten goede komt.

Bij hogere productiebudgetten kan er tenslotte ruimte geschapen worden voor het uitkeren van honoraria, zodat Lustwarande kan aansluiten bij recente ontwikkelingen² en dus meer sectorconform kan opereren.

Internationaal gedistribueerde publicaties

Tot nu toe zijn er in het kader van Lustwarande drie publicaties uitgegeven (*Wanderlust – Excursions in Contemporary Sculpture* (2008), *Grotto* (2009) en *Raw Stardust – Excursions in Contemporary Sculpture II* (2012)).

In deze publicaties werden exposities volledig gedocumenteerd, zodat ze als naslagwerk konden functioneren. In iedere publicatie werden er nieuwe essays opgenomen, die de exposities in een bredere context plaatsten.

Bij de status van internationaal erkend platform voor hedendaagse sculptuur hoort dat er met een hogere frequentie publicaties uitgegeven worden, waarin essays van vooraanstaande kunsthistorici zijn opgenomen, die ingaan op de specifieke thematiek. Daarbij kan het format dat bij eerdere publicaties gehanteerd is, om meerdere exposities te bundelen, voortgezet worden, zolang dat inhoudelijk verantwoord is.

Er wordt onderzocht of samenwerking met een uitgever, bijvoorbeeld Lectoris, voordeliger is dan uitgeven in eigen beheer, wat toe nu toe het geval was. Deze publicaties, die Engelstalig zijn, worden internationaal verspreid door Idea Books in Amsterdam en dragen bij aan de verdere consolidatie van Lustwarande.

3. Jaarprogramma's 2018 – 2020

Voor documentatie van alle onderdelen: www.lustwarande.org/documentatie

Programma 2018

BRIEF ENCOUNTERS '18

Curator: Chris Driessen

26 mei:

Lee Mingwei (Taichung (TW), 1964) - **Shana Moulton** (Oakhurst (US), 1976) - **Nick Steur** (Nijmegen, 1982)

8 september:

Fujiko Nakaya (Sapporo (JP), 1933) - **Otobong Nkanga** (Kano (NG), 1974) - **Miet Warlop** (Torhout (BE), 1978)

HYBRIDS

23 juni – 23 september 2018

curatoren: Chris Driessen & David Jablonowski (Bochum (DE), 1983)

Conceptsamenvatting

Hybrids focust op een generatie jonge kunstenaars, die oeuvres ontwikkelen, waarin sculptuur slechts een van de gehanteerde media is. Deze kunstenaars, vaak aangeduid als post-internet, nemen de allesomvattende, digitale en beeldverzadigde wereld als uitgangspunt voor hun werk. Dit resulteert in een hybride beeldtaal.

Deelnemende kunstenaars:

Neil Beloufa (Parijs (FR), 1985) - **Giulia Cenci** (Cortona (IT), 1988) - **Simon Denny** (Auckland (NZ), 1982) - **Oliver Laric** (Innsbruck (AU), 1981) - **Katja Novitskova** (Tallinn (EE), 1984) - **Sarah Pichlkostner** (Salzburg (AU), 1988) - **Timur Si-Qin** (Berlijn (DE), 1984) - **Evita Vasiljeva** (Riga (LV), 1985) - **Anne de Vries** (Den Haag, 1977) - **Raphaela Vogel** (Nürnberg (DE), 1988) - **Dan Walwin** (Somerset (GB), 1986)

² Lustwarande volgt de richtlijnen voor het verlenen van vergoedingen aan beeldend kunstenaars, zoals die door het Mondriaan Fonds onderschreven zijn.

PUBLICATIE SCULPTURE IN THE ANTHROPOCENE

Publicatie die de exposities *Luster* (2016), *Disruption* (2017) en *Hybrids* (2018), die alle drie verschillende artistieke reflecties op het Antropocene denken aan de orde stellen, bundelt en documenteert. Voor de afzonderlijke exposities worden er aan drie auteurs opdrachten verleend voor het schrijven van een essay. Deze publicatie verschijnt in september en telt 125 pagina's.

Programma 2019

BRIEF ENCOUNTERS '19 (voor en najaar 2019)

Voor *Brief Encounters '19* zal er een co-curator uitgenodigd worden, afhankelijk van toekenning van investeringssubsidie. De selectie van kunstenaars komt in de zomer van 2018 tot stand.

LUSTWARANDE '19 – DESIRE & DEBAUCHERY (werktitel)

15 juni – 29 september 2019

curatoren: Chris Driessen & nog nader te bepalen co-curator, afhankelijk van toekenning investeringssubsidie

Voorlopige conceptformulering (samenvatting)

Desire & Debauchery (lust en losbandigheid) beoogt een brede waaier aan recente ontwikkelingen in de hedendaagse sculptuur te tonen. Die worden gekenschetst door een grote diversiteit. Naast het incorporeren van invloeden uit de cyberwereld wordt er teruggegrepen op de verworvenheden van vrijwel de gehele twintigste-eeuwse sculptuur. Opvallend is de grote nadruk op materialiteit, op de *huid* van sculptuur.

Het streven is een deelname van dertig kunstenaars. Voorlopige longlist:

Isabelle Andriessen (Amsterdam, 1986) - **Nairy Baghramian** (IR, 1971) - **Kevin Beasley** (Lynchburg (US) 1985) - **Ruben Birrell** (Wilrijk (BE) 1992) - **Carol Bove** (Genève, 1971) - **James Capper** (Londen, 1987) - **Steven Claydon** (Londen, 1969) - **Michael Dean** (Newcastle upon Tyne, 1977) - **Jonathan van Doornum** (Mariëenberg, 1987) - **Hadrien Gerenton** (Lyon, 1987) - **Jay Heikes** (Princeton (US) 1975) - **Nicholas Hlobo** (Cape Town, 1975) - **Saskia Noor van Imhoff** (Mission (CA) 1982) - **Sebastian Kuhn** (Krumbach (DE) 1977) - **Alicja Kwade** (Katowice (PL) 1979) - **Sarah Lucas** (Holloway (GB) 1962) - **Ibrahim Mahama** (Tamale (GH) 1987) - **Helen Marten** (Macclesfield (GB) 1985) - **Tony Matelli** (Chicago, 1971) - **Justin Matherly** (West Islip, NY, 1972) - **Luc Moulène** (Reims (FR) 1955) - **Marlie Mul** (Utrecht, 1980) - **Yana Naidenov** (Maputo (MZ) 1988) - **Ana Navas** (Cuito, (EC) 1984) - **Maria Nepomuceno** (Rio de Janeiro, 1976) - **Athena Papadopoulou** (Toronto, 1988) - **Magali Reus** (Den Haag, 1981) - **Jehoshua Rozenman** (Tel Aviv, 1955) - **Lukas Schmenger** (Filderstadt (DE) 1981) - **Eric Sidner** (Houston, 1985) - **Sven 't Jolle** (Antwerpen, 1966) - **Pascale Marthine Tayou** (Nkongsamba (CM) 1966) - **Kaari Upson** (San Bernardino (US) 1972) - **Filip Vervaet** (Mechelen, 1977) - **Thomas Virnich** (Eschweiler (DE) 1957) - **Not Vital** (Sent (CH) 1948) - **Marianne Vitale** (Rockaway (US) 1973) - **Danh Võ** (Bà Rịa (Viëtnam) 1975) - **Coen Vunderink** (Dalftsien, 1979) - **Nari Ward** (New York, 1963) - **Jennifer Wen Ma** (Beijing, 1973) - **Nick van Woert** (Reno (US) 1979)

PUBLICATIE DELIRIOUS – EXCURSIONS IN CONTEMPORARY SCULPTURE III (werktitel)

Een publicatie die *Lustwarande '15* en *Lustwarande '19* bundelt en volledig documenteert, met twee essays over ontwikkelingen in de hedendaagse sculptuur sinds de jaren '10 van de eenentwintigste eeuw en nadere duidingen van de gepresenteerde nieuwe werken. De publicatie verschijnt vlak na de opening van *Lustwarande '19* en telt 150 pagina's.

Programma 2020

BRIEF ENCOUNTERS '20 (voorjaar en najaar 2020)

De selectie van kunstenaars, waarvoor een co-curator uitgenodigd wordt, komt medio 2019 tot stand.

PUBLICATIE BRIEF ENCOUNTERS

Een publicatie die alle edities van *Brief Encounters* in de periode 2017–2020 bundelt, documenteert en contextualiseert door middel van een aantal essays. De publicatie verschijnt in het najaar.

EXPOSITIE (juni t/m september 2020)

De aard en inhoud worden voorjaar 2019 bepaald. Ook voor deze expositie wordt er een co-curator uitgenodigd.

4. Uitbreiding publieksactiviteiten

De publieksactiviteiten hebben tot doel om exposities te contextualiseren en op deze wijze bij te dragen aan een grotere verdieping bij het publiek. Dit streven naar grotere verdieping kan meer publiek genereren en vooral ook nieuwe publieksgroepen aantrekken. Momenteel bestaan de publieksactiviteiten uit rondleidingen en interviews. Beide onderdelen dienen uitgebreid te worden.

Rondleidingen

Tijdens exposities werden er tot nu toe op een aantal zondagen rondleidingen verzorgd. Daarnaast waren er rondleidingen op verzoek mogelijk. Ervaring heeft uitgewezen dat reguliere rondleidingen veel vraag naar rondleidingen op verzoek genereren. Om rondleidingen te ontwikkelen als vaste publieksactiviteit, zullen ze vaker plaatsvinden, bij voorkeur iedere zondag gedurende het seizoen. Ook zullen rondleidingen meer toegesneden worden op verschillende doelgroepen.

Lustwarande Live

Onder de titel *Lustwarande Live* vinden er sinds 2015 interviews met deelnemende kunstenaars plaats in het auditorium van De Pont Museum. Het gebruik van het auditorium is gratis, mits deze activiteit gratis toegankelijk is voor museumbezoekers. Ook dit programmaonderdeel dient vaker georganiseerd te worden, zodat het duurzame naamsbekendheid krijgt en publiek geleidelijk toeneemt. Daarbij zou er geput kunnen worden uit het gehele omvangrijke kunstenaarsnetwerk van Lustwarande in plaats van enkel deelnemende kunstenaars. En ondanks het feit dat het auditorium van De Pont Museum uitmuntend technisch geoutilleerd is, zal er onderzocht worden of er andere geschikte binnenruimtes beschikbaar zijn, zoals de bij Lustwarande gelegen Faculty Club. Dan kunnen er inkomsten uit dit programma gegenereerd worden en profileert Lustwarande zich nadrukkelijker als organisator van een publiek artistiek debat.

Uitbreiding en invulling van de publieksactiviteiten zullen in nauw overleg met de aan te stellen medewerkers publieksactiviteiten gebeuren.

5. Uitbreiding educatie

In de periode 2018-2020 wil Lustwarande de samenwerkingen met het onderwijs, die tot nu toe zijn opgebouwd, verder consolideren en uitbreiden, zodat er een unieke verbinding ontstaat tussen hedendaagse sculptuur en onderwijs, op alle niveaus. Zo'n verbinding maakt het profiel van Lustwarande onderscheidend en draagt bij aan de uitstraling van het inhoudelijk programma naar een breed maatschappelijk niveau.

Primair onderwijs en BSO

In 2017 heeft Lustwarande een pilot opgezet voor een programma voor het primair onderwijs en buitenschoolse opvang (BSO), omdat deze doelgroep in de regio Tilburg toenemende belangstelling toont voor Lustwarande. Kunstlab Tilburg ontwikkelde een project voor deze doelgroep, waarbij de deelnemers niet alleen rondgeleid werden langs kunstwerken in Lustwarande maar waarbij ze in een workshop zelf aan de slag gingen met een opdracht, die de algemene thematiek van de expositie op leerzame en speelse wijze centraal stelde. Dit project vond op vier middagen plaats en telde in totaal 118 deelnemende kinderen, een geslaagde pilot. Op voorhand is de interesse voor dit programma 2018 groot: 15 basisscholen uit de regio Tilburg willen deelnemen. Vanaf 2018 gaan Lustwarande en Kunstlab Tilburg een duurzame samenwerking aan. Om de output en afzet te optimaliseren zal er ook samengewerkt worden met het provinciaal opererende Brabants Platform Kenniscentra Cultuureducatie (fusie Kunstbalie en BKKC) en met het lokaal opererende CiST en Xpect Primair.

Voortgezet onderwijs

Sinds 2004 zijn er samen met het Theresialyceum in Tilburg educatieve producten ontwikkeld voor het voortgezet onderwijs, die aansluiten bij de exposities van Fundament en die daar ook los van gebruikt kunnen worden. Met deze producten kunnen leerlingen actief aan de slag en waardoor ze geprikkeld worden de exposities vanuit een specifiek maatschappelijke invalshoek te benaderen. Leerlingen worden tevens actief betrokken bij de conceptformulering van de producten, zodat deze direct aansluiten op hun belevingswereld. De producten plaatsen tenslotte een specifieke thematiek in een bredere maatschappelijke context.

Door deze producten, die steeds aantrekkelijk en hip vormgegeven worden, tegen relatief lage tarieven aan te bieden, worden ze inmiddels afgezet in het hele Nederlandse taalgebied, ook in Vlaanderen, en hebben ze een enorme stijging met zich meegebracht van het aantal middelbare scholen dat Lustwarande bezoekt. De samenwerking met het Theresialyceum en ook met het Landelijk Expertisecentrum van de Universiteit van Amsterdam voor de afzet van de producten, wordt voortgezet.

Professioneel kunstonderwijs

Voor de pilot *Luster* heeft Lustwarande zich tevens gericht op het professionele kunstonderwijs, door samen met Fontys Academie voor Beeldende Vorming Tilburg een viertal masterclasses te organiseren voor studenten. Tijdens deze masterclasses gaven kunstenaars, die deelnamen aan de pilot *Luster*, inzage in hun artistieke praktijk, toegesneden op het niveau van de studenten. De masterclasses waren een daverend succes. In 2018 wil Lustwarande deze samenwerking, die in 2017 wegens gebrek aan middelen bij de academie helaas geen doorgang kon vinden, hervatten. Het in 2016 ontwikkelde concept wordt daarbij verder ontwikkeld. Dit kan door het aantal masterclasses te laten toenemen maar ook door te putten uit het algemene kunstenaarsnetwerk van Lustwarande in plaats van enkel te kiezen uit kunstenaars die dat jaar aan Lustwarande deelnemen.

Tilburg University

Met Luc Jeurissen van Academic Forum van Tilburg University wordt er contact opgenomen voor samenwerking in het domein van *cultural diversity*, zoals bijvoorbeeld een *Lustwarandelezing*, die kan aansluiten bij de serie Prominenten Colleges en die verzorgd wordt door een internationaal vooraanstaande kunstenaar uit het netwerk van Lustwarande. Jeurissen is bekend met staf en programma van Lustwarande.

Vanaf 2019 kunnen de samenwerkingen uitgebreid worden met onderwijsinstellingen in de rest van Brabantstad en de provincie Antwerpen en Vlaams Limburg, zoals de Academie voor Kunst en Vormgeving / St. Joost in Breda en Den Bosch, de DAE en met de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen en de Stedelijke Academie voor Schone Kunsten Hasselt. In 2019 kan er dan al een Euregionale verbinding tussen sculptuur en onderwijs gerealiseerd worden, die in 2020 verder ontwikkeld wordt.

6. Overige samenwerkingen

Naast de samenwerkingen met het onderwijs heeft Lustwarande in het verleden samengewerkt met een aantal culturele instellingen binnen en buiten Tilburg. Voor zover mogelijk en wenselijk zullen deze in de toekomst gecontinueerd en waar nodig uitgebreid worden.

Galleries in binnen- en buitenland

Er werd en wordt samengewerkt met vooraanstaande en opkomende galleries wereldwijd. In nauwe samenspraak vindt communicatie met de kunstenaars plaats, worden voorstellen voor nieuw werk begeleid en worden transporten voorbereid en worden er coproducties tot stand gebracht, zoals in 2011 met Victoria Miro (Londen), Yvon Lambert (Parijs) en Fraenkel Gallery (San Francisco), in 2015 met Eva Presenhuber (Zürich), in 2016 met Barbara Gladstone (New York) en in 2018 met Metro Pictures (New York) en Tanya Leighton (Berlijn).

De Pont Museum

Sinds 2004 wordt er bij edities van *Lustwarande* samengewerkt met De Pont. Het museum geeft daarbij een kunstenaar een aanvullende presentatie, door het museum gefinancierd. De selectie, begeleiding en inrichting gebeuren in nauwe samenspraak. Daarnaast wordt er voor lezingen gratis gebruik gemaakt van het auditorium.

Park – Platform for Visual Arts

Met Park – Platform for Visual Arts gaat Lustwarande in gesprek over de mogelijkheid om, evenals in 2015, bij iedere editie van de vierjaarlijkse overzichtsexpositie een aansluitende presentatie te tonen.

Sundaymorning@ekwc

In 2016 werd er samengewerkt met Sundaymorning@ekwc in Oisterwijk, waarbij een aantal kunstenaars productioneel gefaciliteerd werden. Waar mogelijk en noodzakelijk zal deze samenwerking gecontinueerd worden. Hetzelfde geldt voor instellingen als bijvoorbeeld Beeldenstorm/Daglicht in Eindhoven.

Andere culturele partners in Brabant en Vlaanderen

In aanloop naar onderliggend projectplan is de intentie geformuleerd om in de toekomst samen te werken met andere musea in Brabantstad en Antwerpen. Hendrik Driessen en Martijn Sanders hebben beiden hun twijfels geuit over de haalbaarheid hiervan, gezien het gebrek aan voordeel bij de musea, en daarom geadviseerd dit traject niet te bewandelen. Bij het paraplu-project *Landkunst*, waaronder diverse Brabantse initiatieven geschaard zijn, gericht op sculptuur in een natuurlijke omgeving, wordt een minder bekend en minder erkend segment van de Nederlandse sculptuur gepresenteerd, dat sterk contrasteert met de artistieke praktijk en het internationale karakter van Lustwarande. *Landkunst* wordt niet erkend door het Mondriaan Fonds en haalt geen landelijke pers. Samenwerking, geopperd door de adviescommissie van Brabant C, zou de ambitie van Lustwarande dan ook belemmeren.

Het bedrijfsleven

Waar mogelijk worden er samenwerkingen aangegaan met het bedrijfsleven in Tilburg en daarbuiten, soms ook in het buitenland. Een groot aantal bedrijven in de regio is betrokken bij de productie van nieuwe werken en bij de inrichting en demontage van exposities, variërend van producerende bedrijven, leveranciers, transporteurs, verhuurbedrijven tot horeca.

Met twee bedrijven heeft Lustwarande structurele afspraken over jaarlijkse sponsoring in natura. Bonheur Horeca Groep biedt een aantal gratis hotelovernachtingen alsmede korting op verdere overnachtingen aan en verleent kortingen op consumptieverbruik tijdens inrichtings- en demontageperiodes en bij openingen. Het in Goirle gevestigde bedrijf Boxtom stelt jaarlijks gratis een informatie-unit ter beschikking.

Diverse andere bedrijven hebben in het verleden in natura gesponsord, zoals in 2016 straal- en coatingbedrijf Strabeco uit Tilburg, Steinzeug Keramo uit Belfelt (Limburg) en Marabu Druckfarben uit Stuttgart.

7. Uitbreiding organisatie

Lustwarande heeft twee medewerkers in dienst, een artistiek en een zakelijk leider (2 fte). Samen stellen zij de artistieke inhoud, het zakelijk beleid en de dagelijkse leiding vast. Beslissingen over inhoud, planning, strategie, fondswerving, financiën, publiciteit en productie worden gezamenlijk genomen en uitgevoerd. Tijdens de uitvoeringsfase van het programma wordt er samengewerkt met een breed scala aan zzp'ers voor de productie van werken, de inrichting en demontage van exposities, grafische vormgeving, publieksinformatie en publiciteit, rondleidingen, interviews en expositiebeheer. Het bestuur controleert en draagt de eindverantwoordelijkheid.

Willen bovengeschetste ambities gerealiseerd worden dan zal de organisatie vanaf 2018 robuuster dienen te worden. Als voorbereiding hierop is er in 2017 een nieuw bestuur aangesteld, dat past bij de ambities:

Hein Jurgens, inhoudelijk en financieel expert, Londen

Henriëtte de Kok, bestuurlijk expert, Liempde

Reyn van der Lugt, inhoudelijk en bestuurlijk expert, Rotterdam

John Stokmans (penningmeester) financieel en juridisch expert, Tilburg

De functie van voorzitter is momenteel nog vacant. Het bestuur zet netwerken in, wil potentiële donateurs introduceren en bijdragen aan het verhogen van de eigen inkomsten.

Ook is er in 2017 een breed en toonaangevend Comité van Aanbeveling samengesteld, waarvan de leden de ambities van *Lustwarande 2018-2020* onderschrijven. Hierin hebben zitting:

Emile Aarts, Rector Magnificus Tilburg University

Nicholas Baume, directeur Public Art Fund New York

Femke den Boer, directeur AKV|St.Joost, Breda-'s-Hertogenbosch

Dominic van den Boogerd, directeur De Ateliers Amsterdam

Lex ter Braak, directeur Jan van Eyck Academie Maastricht

Tom Claassen, kunstenaar Breda

Wim van de Donk, commissaris van de Koning Noord-Brabant

Hendrik Driessen, directeur De Pont Museum Tilburg

Piet Hein Eek, industrieel vormgever Eindhoven

Sjarel Ex, directeur Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam

Guido Geelen, kunstenaar Tilburg

Antony Gormley, kunstenaar Londen
Xavier Hufkens, galeriehouder Brussel
Anish Kapoor, kunstenaar Londen
Joep van Lieshout, kunstenaar Rotterdam
Mark Manders, kunstenaar Ronse
Charles de Mooij, directeur NoordBrabants Museum 's-Hertogenbosch
Els van Odijk, directeur Rijksakademie van Beeldende Kunsten Amsterdam
Lisette Pelsers, directeur Kröller-Müller Museum Otterlo
Timo de Rijk, directeur Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch
Ugo Rondinone, kunstenaar New York
Maria Roosen, kunstenaar Arnhem
Martijn Sanders, voorzitter Stedelijk Museum Fonds & Holland Festival Amsterdam
Rob van Steen, directeur Theaters Tilburg
Ranti Tjan, directeur EKWC Oisterwijk
Henk Visch, kunstenaar Eindhoven
Fons Welters, galeriehouder Amsterdam
Errol van de Werdt, directeur TextielMuseum Tilburg
Theo Weterings, burgemeester van Tilburg

Daarnaast wordt er halverwege 2018 een Raad van Advies samengesteld, met wie de staf van Lustwarande tweemaal per jaar spart over het gevoerde en geplande artistieke beleid.

In plaats van het structureel uitbreiden van de organisatie wordt het modulaire model, dat de stichting al hanteert voor technische en algemene ondersteuning, voor alle functies verder uitgebreid.³ Doel is om per functie een pool van potentieel inzetbare medewerkers op te bouwen, zodat de kern van vaste medewerkers wordt omringd door een stevige schil van zzp'ers. Zo ontstaat er geleidelijk een pool van beginnende en ervaren mensen waaruit Lustwarande kan putten ten behoeve van het cureren, publiciteit en marketing, educatie en publieksactiviteiten, productie en sponsoring, naast de pool van technische en algemeen inzetbare medewerkers die momenteel al bestaat. De profielschetsen voor de aan te trekken medewerkers zijn geformuleerd.

Er worden voor de periode 2018-2020 de volgende medewerkers aangetrokken, tegen sectorconforme beloningen:

- co-curatoren
- medewerkers zakelijke en productionele ondersteuning;
- medewerkers publiciteit en marketing;
- medewerkers publieksactiviteiten;
- medewerkers educatie;
- medewerkers donaties en sponsoring.

Tevens worden er stageplekken gecreëerd voor de volgende functies:

- ondersteuning publiciteit en marketing;
- ondersteuning publieksactiviteiten en educatie.

8. Lustwarande 2021-2024

Indien Lustwarande met behulp van een investeringssubsidie van Brabant C in bovengeschetste ambitie slaagt, zullen niet alleen de eigen inkomsten stijgen (zie marketingplan) maar komen er voor de periode 2021-2024 andere financieringsbronnen binnen handbereik, zoals de BIS en de RIS⁴. Hierop kan vanaf 2021 een beroep gedaan worden.

Ook kan er voor deze volgende fase een beroep gedaan worden op Europese gelden. Aangezien het verwerven van Europese gelden een lang traject is, staan eerste verkennende gesprekken met DutchCulture en BECCA Europe (consultancy voor Europese culturele en creatieve projecten) al gepland voor de zomer van 2018.

³ Zowel Hendrik Driessen als Martijn Sanders adviseerden dit onafhankelijk van elkaar.

⁴ De Regionale Infrastructuur (RIS) is een recent conceptvoorstel van de Raad voor Cultuur om de middelen uit de Basis Infrastructuur (BIS) in de volgende Kunstenplanperiode evenwichtiger over het land te verdelen, met een expliciete nadruk op de regio's buiten de Randstad.